

Rasa Paukštytė-Šaknienė – humanitarinių mokslų daktarė, Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriaus vyresnioji mokslo darbuotoja.

Moksliniai interesai: amžiaus etnologija, šeimos tyrinėjimai, lyčių studijos, miesto etnologija, etniškumo raiška, etnologijos mokslo istorija.

Adresas: Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius.

El. paštas: rasa.sakniene@gmail.com.

Rasa Paukštytė-Šaknienė – Ph. D., Senior researcher in the Department of Ethnology, Lithuanian institute of History.

Research interests: Ethnology of age, family studies, gender studies, urban ethnology, ethnicity, history of ethnology.

Address: Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius.

E-mail: rasa.sakniene@gmail.com.

Rasa Paukštytė-Šaknienė

Lietuvos istorijos institutas

TRADICIJA ŠIUOLAIKINIŲ KALENDORINIŲ IR GYVENIMO CIKLO ŠVENČIŲ KONTEKSTE

Anotacija

Remiantis 2011 m. atliktu etnografiniu lauko tyrimu, straipsnyje nagrinėjamos šiuolaikinio jaunimo švenčiamos kalendorinės bei gyvenimo ciklo šventės Vilniaus mieste, siekiant atskleisti jaunimo formuojamas tradicijos sampratas. Tyrimas parodė, kad jaunimo požiūris į tradiciją, kaip iš kartos į kartą perduodamą vertybę, keičiasi. Nors šiuolaikinis jaunimas prierašius perimtai tradicijai, suvokia jos vertę ir turi poreikį ją tęsti, tačiau pasilieka galimybę pasirinkti šventę, keisti ar atmesti atskirus jos elementus.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: tradicija, kalendorinės šventės, gyvenimo ciklo šventės, jaunimas, Vilnius.

Abstract

The article aims at the revelation of the youth conception of the tradition in the context of contemporary calendar and life cycle festivals. The article is based on the ethnographical material of the fieldwork compiled in 2011 in Vilnius. This research shows, that youth's attitude to tradition as a value transmitted from generation to generation is changing. Although contemporary youth is affectionate to the festival tradition taken over and also possesses the need for its continuation, but reserves the opportunity to select the festival or to change its elements.

KEY WORDS: tradition, calendar festival, life cycle festival, youth, Vilnius.

Į v a d a s

Daugelyje humanitarinių ir socialinių mokslų svarbią vietą užima su kultūros perdavimu bei perėmimu susijusi „tradicijos“ sąvoka, kuri kartais etnologijoje vartojama ir kaip kultūros sinonimas (Seymour-Smith 1986, 280)¹. Antano Andrijausko teigimu, tradicija žymi ilgalaikius sociokultūrinės patirties, kultūros formų, socialinių institutų, normų ir simbolių fiksacijos, atgaminimo bei perdavimo iš kartos į kartą mechanizmus (Andrijauskas 2003, 195). Etnologų požiūriu, tradicija, traktuojama kaip procesas, kuriame dalyvauja kultūros veikėjai, visuomet implikuoja galimybę modifikuoti tai, kas buvo perduota per laiką ir erdvę (Kockel 2006, 100). Šios sąvokos mokslininkai dažnai jau nesieja su opozicija modernumui (plg. Anttonen 2005, 27–40). Šiuolaikinėje visuomenėje egzistuojančios žinių perdavimo problemos rodo, kad vykstant greitesniems ir didesniems pokyčiams vis sudėtingiau perduoti kultūrą iš kartos į kartą (Eriksen 2004, 156–157). Istorikų, folkloristų, etnologų moksliniuose tyrimuose dažniau dominuoja „modernios“, „kintančios“, „išrastos“ ir „dabarties“ tradicijų sampratos (plg. Hobsbawm 1983, 263–308; Anttonen 2005, 37; Hugoson 2006, 75–86), iš dalies ar visai neigiančios lotyniškojo „traditio“ (liet. perdavimas) reikšmę.

Tradicija dažnai praranda ilgaamžio, iš kartos į kartą perduodamo, reiškinio prasmę. Į pirmą vietą iškeliamas tradicijos kaip vertybės lygmuo. Modernius ritualus nagrinėjusios Catherine Bell teigimu, su tradicija jokių ryšių neturįs ritualas suvokiamas kaip anormalus, neautentiškas ir nepatenkinantis daugumos žmonių (Bell 1997, 45). Tradicija formuoja prieraišumo, lygiai kaip ir priklausomybės (arba apribojimo) reikšmę ir padeda suvokti vienybės reikšmę bendruomenės gyvenime (Hatanaka 2002, 68). Tradicija gali būti ir apeiga, paprotys ar juos apimanti šventė, kuriai pačių žmonių suteikiamos vertybinės galios (pavyzdžiui *tradicinė apeiga*, *tradicinis paprotys*, *tradicinė šventė*). Būtent tokios pozicijos laikosi ir autorė, tradiciją suvokdama kaip žmonių bendrumą skatinantį ir realius ar menamus ryšius su praeitimi atskleidžiantį reiškinį.

¹ Sąvoka „tradicinė kultūra“ apima daugiausia žodžiu iš kartos į kartą arba teritoriškai perduodamą kultūros turinį ir vertybes (Dobrowolski 1987, 261–277). Tačiau dėl sparčių visuomenės pokyčių šiuolaikinėje visuomenėje sąvoka „tradicinė kultūra“ etnologų vartojama vis rečiau (plg.: Durand 1995, 326–329; Tomlinson 2002, 73).

Straipsnyje „Tradicijos sampratos šiuolaikinėje Lietuvoje“ nagrinėjau tradicijos sampratą, apibrėžtas XX a. antrosios pusės – XXI a. pradžios mokslininkų darbuose ir atskleistas šiuolaikinio Vilniaus jaunimo interpretacijose. Šis tyrimas parodė šių dienų kultūroje egzistuojantį skirtumą tarp mokslinės minties ir šiuolaikinio jaunimo nuomonės. Analizuojant Lietuvos etnologų darbus kitų šalių tyrinėtojų kontekste, prieinama prie išvados, kad tiek sovietmečiu, tiek ir atkūrus nepriklausomybę, Lietuvos etnologų darbuose gyvavo kaičios, tačiau nebūtinai iš kartos į kartą perduodamos ir perimamos, ir vertę/galią įkūnijančios tradicijos sampratos. Taip pat išryškėjo šiuolaikiniam miesto jaunimui būdingas konservatyvus požiūris į tradiciją. Jų suvokimu, tradicija yra beveik nekintanti ir perduodama iš kartos į kartą (Paukštytė-Šaknienė 2012, 206–217). Tokia nuostata prieštarautų jau minėtoms mokslininkų suformuluotoms „modernios“, „kintančios“, „išrastos“ ir „dabarties“ tradicijų sampratoms².

Minėto tyrimo rezultatai paskatino tęsti tradicijos sampratos tyrimą Vilniaus mieste, pasirenkant kitą tyrimo kryptį – analizuoti tai, kas sudaro perduodamą ar sukuriamą tradiciją. Šio straipsnio tyrimo objektas yra šiuolaikinio jaunimo švenčiamos kalendorinės bei gyvenimo ciklo šventės Vilniaus mieste. Keliamas tikslas – atskleisti jaunimo formuluojamas tradicijos sampratas šių švenčių kontekste. Sprendžiami uždaviniai: išsiaiškinti, kokios švenčių tradicijos perimamos iš tėvų, senelių, kitų šaltinių; išskirti jaunimui svarbiausias šventes ir atskleisti kriterijus, lemiančius šventės svarbą. Darbe remiamasi istoriniu lyginamuoju bei tipologiniu medžiagos analizės metodais.

Šiuolaikines vilniečių kalendorines ir gyvenimo ciklo šventes apimantis tyrimas iki šiol nebuvo atliktas. Etnologų beveik nenagrinėti dabartiniai vilniečių kalendorinių švenčių papročiai³. Gana kuklūs ir gyvenimo ciklo papročių tyrimai. Šio straipsnio autorė, 2000 m. tyrinėdama lietuvių ir lenkų krikštytųjų papročius, atskleidė, kad XX a. pabaigoje Vilniaus mieste dominavo Dzūkijoje ir Aukštaitijoje gyvavusios šios šventės tradicijos (Paukštytė-Šaknienė 2003, 112–125). Panašias tendencijas tyrinėdama vilniečių vestuves patvirtino ir Irma Šidiškienė. Vilniečių vestuvių ypa-

² Išsamesnė apie tradiciją rašiusių Lietuvos bei užsienio autorių darbų istoriografija pateikta straipsnyje „Tradicijos sampratos šiuolaikinėje Lietuvoje“ (Paukštytė-Šaknienė 2012, 206–217).

³ Prie tokio pobūdžio darbų, tačiau tik iš dalies, galima būtų priskirti Jono Mardosos Vilniaus verbų tyrimą (Mardosa 2009, 115–128).

tybes ji apibūdina kaip dzūkiskų ir aukštaitiskų bruožų turinčią papročių sankaupą (Šidiškienė 2008, 28–37). Mažai etnologų dėmesio sulaukė ir kiti miestai. XX a. pabaigos Alytaus, Marijampolės, Telšių ir Ukmergės miestų gyventojų vardines ir gimtadienius analizavo Petras Kalnius (Kalnius 1994, 6–9; 2008, 515–530). Šiuolaikinius kauniečių vestuvių papročius nagrinėjo Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė (Račiūnaitė-Paužuolienė 2012).

Pagrindinis šio darbo šaltinis yra Lietuvos edukologijos universiteto studentų 2011 m. surinkta etnografinė lauko tyrinėjimų medžiaga pagal straipsnio autorės sudarytą klausimyną „Tradicija XXI amžiuje“. Apklausa vykdyta Vilniaus mieste. Remiantis pusiau struktūruotu interviu, apklausti jauni (nuo 16 iki 30 metų) žmonės. Dalis klausimų buvo skirta kalendorinių bei šeimos švenčių šventimo tradicijoms atskleisti. Siekiant šio tikslo, pateikėjai buvo prašomi išvardyti jiems žinomas šventes, įvardyti, kokias iš jų švenčia su šeima, draugais ir kaip, kuri iš švenčių jiems labiausiai patinka ir kodėl⁴.

Perimama ir tęsiama šventės tradicija

Žvelgiant iš istorinės perspektyvos, įvardyti stabilias ir nekintančias, iš kartos į kartą perduodamas vilniečių kalendorinių ir gyvenimo ciklo papročių tradicijas, šiandien yra neįmanoma. Dauguma šio miesto gyventojų gali nurodyti tik vieną ar dvi Vilniuje gyvenusių protėvių kartas. Miesto tradicijos nebuvo izoliuotos ir praeityje. Iki 1945 m. Vilniuje gyvenusios etnologės Marijos Znamierowskos-Prüfferowos nuomone, „Vilnius turi senas tradicijas, neatskiriama susijusias su kaimu, kurias metų metais iš

⁴ Etnografinio tyrimo metu buvo apklausta 33 vyrai ir 53 moterys. Didžioji respondentų dalis (71 pateikėjas) gimė XX a. 9 deš., 13 gimė XX a. 10 deš. ir tik du XX a. 8 deš. Todėl daugumos atsakymai atspindi XXI a. situaciją. Pagal tautybę pateikėjai pasiskirstę: 64 lietuviai, 17 lenkų, 3 rusai ir 2 baltarusiai. Iš visų 86 pateikėjų 28 turi aukštąjį išsilavinimą, kiti vidurinį ar nebaigtą aukštąjį (šiuo metu studijuoja aukštosiose mokyklose). Taigi absoliuti dauguma pateikėjų šiuo metu gyvena Vilniuje, tačiau 32 pateikėjai yra atsikėlę iš kitų Lietuvos vietovių (Zarasų, Pasvalio, Rokiškio, Kaišiadorių, Šiaulių, Klaipėdos, Ukmergės, Širvintų, Elektrėnų, Alytaus, Kauno, Panevėžio, Trakų, Druskininkų, Biržų, Anykščių bei Vilniaus priemiesčių – Dūkštų bei Rudaminos). Apklauką vykdė LEU Istorijos fakulteto II kurso studentai Liudas Pipiras, Marija Vaznaitytė, Agnė Jablonskaitė, Marta Kurpickaja, Romas Pipiras, Rūta Voitechovičiūtė, Julita Kundzinovič, Honorata Dordik, Gabrielė Vaitonytė mokomosios etnografinės praktikos metu. Etnografinių lauko tyrimų medžiaga saugoma Lietuvos istorijos instituto bibliotekos rankraštyno Etnografijos fonde (toliau EF), byla 2352.

diedulio paveldi sūnus ar anūkas, iš motušės dukros. Šios tradicijos turi bruožų, būdingų Lenkijai, kitiems kraštams ir didesniems Europos plotams, nes Vilniaus žemė yra prie kelio iš vakarų į rytus, čia kryžiuojasi įvairiausios įtakos, randasi naujų sluoksnių, nyksta seni“ (Znamierowska-Prüfferowa, 2009, 137). Vilniečių šventes aprašydama konfesiniu principu ji pažymėjo, kad „lietuvių katalikų apeiginiai metai buvo panašūs kaip mūsų (t. y. lenkų), tačiau nuspalvinti kitos kalbos tradicijos, kitų įtakų“ (Znamierowska-Prüfferowa 2009, 212).

Antrojo pasaulinio karo ir pokario metais gyventojų kaita nebuvo palanki miesto tradicijų susiformavimui ir perdavimui iš kartos į kartą. Tačiau sovietmečiu kuriant „teisingą“ kultūros politiką, vyko nuožmi ateizacija, buvo formuojamos „naujos tarybinės tradicijos“. Sąjūdžio ir Nepriklausomybės atkūrimo metais ją pakeitęs „tradicijų gaivinimo“ laikotarpis įnešė naujų permainų į miestiečių gyvenimą, o spartėjantys modernizacijos ir globalizacijos procesai lėmė vis didesnę idėjų ir vertybių kaitą, ritualines inovacijas, švenčių struktūros pokyčius.

Stabilesnė tradicijų puoselėtoja yra šeima. Etnologė Irena Regina Merkienė, analizavusi tradicijos tęstinumą per tam tikras amžiaus grupes kaimo kultūroje, teigia, kad „senoji karta kaskart tapdavo istorinės etninės kultūros perėmėja ir tęsėja bei tradicijos perdavėja, jaunoji – novacijų diegėja tradicijoje ir jų pernešėja iš vietos į vietą“ (Merkienė 2001, 696). Šiame procese svarbų vaidmenį šeimai priskiria ir sociologai. Lietuviškojo tapatumo šventėse ir jų šventimo tradicijose ieškojusios sociologės Jolantos Kuznecovienės nuomone, perdavimas iš kartos į kartą dažniau pasireiškia siauresniame bendruomeniškumo diapazone – šeimos ar giminės rate, švenčiant religines ar šeimos šventes (Kuznecovienė 2008, 88). Tačiau negalima atmesti ir modernios kultūros, kuri mus pasiekia per televiziją, žiniasklaidą, internetą, įtakos (Paukštytė-Šaknienė 2012, 214).

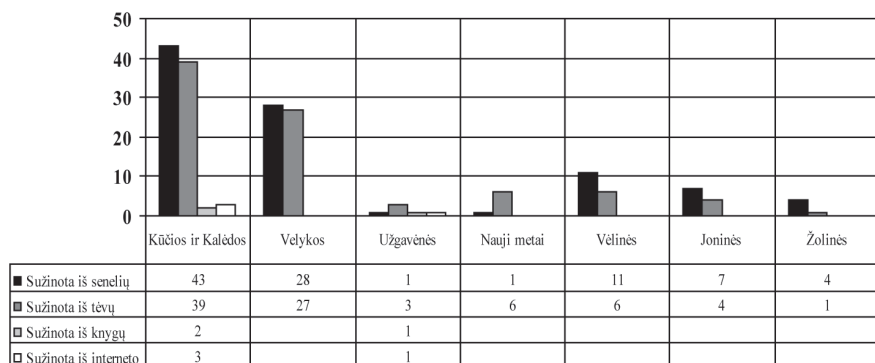
Taigi, ką atskleidė dabartinis kalendorinių ir gyvenimo ciklo švenčių tyrimas Vilniaus mieste? Apklausos metu buvo prašoma nurodyti, kokias šventes jaunimas sužinojo iš savo senelių, tėvų, iš knygų ir interneto. Taip pat įvardyti, kokių švenčių tradicijas jie praktikuoja savo gyvenime. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad dažniausiai vilniečiai tradiciją suvokė kaip iš kartos į kartą perimtą ir jų pačių švenčiamą konkrečią šventę. Pavyzdžiui, pasak 1990 m. gimusios pateikėjos – „Gyvenime laikausi tų tradicijų, kurių laikosi ir mano tėvai, t. y. per Kūčias valgom 12 patiekalų, per Velykas reikia

susidaužti kiaušiniais su giminėmis, eiti į bažnyčią, per Vėlines svarbu aplankyti kapus. Iš senelių sužinojau Kalėdų, Velykų papročius, taip pat apie Sekmines bei Žolinę. Pavyzdžiui, kad per Sekmines reikia šventinti augmeniją, taip pat dėmesys gyvūnijai tą dieną svarbus. Iš tėvų sužinojau apie krikštnų bei vestuvių papročius. Krikštnų metu tėvus vežioja vežimuku aplink namą ir kai prie vartų privažiuoja, svečiai duoda saldinių ir išgerti, kad paleistų. Per vestuves nuotaka turi mesti savo puokštę, ta, kuri pagauna, kitais metais išteka“ (EF B. 2325, l. 27). Pateikėja jau sunkiai gali nubrėžti ribas tarp Sekminių ir Žolinės, tačiau nusimano apie krikštnų papročius. Tradiciškai XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Rytų Lietuvoje buvo vežiojama pribuvėja, o XX a. pabaigoje – XXI a. pradžioje dažniausiai kūdikio senelė. Senelės vežiojimo ir „skandinimo“ atvejais fiksuotas 2005 m. krikštynose Nemėžyje (Vilniaus r.) (Paukštytė-Šaknienė 2009, 32). Pateikėja taip pat žino puokštės metimo per vestuves paprotį⁵, kurio jos tėvų jaunystėje buvo laikomasi Vilniuje ir kaimyninėse apylinkėse (Šidiškienė 2009, 147). 1991 m. gimusi pateikėja (kaip pati nurodė, daug tradicijų perėmusi iš senelių ir tėvų) teigė, kad savo gyvenime ji praktikuoja margučių dažymą, eglutės puošimą ir stalo dengimą, maisto iš dvylikos patiekalų valgymą Kūčių vakarienės metu (EF B. 2325, l. 133). Šiuo atveju pateikėja deklaruoja, kad yra nedaug perėmusi tradicijų, tačiau šios yra jai svarbios ir jas perduos savo vaikams.

Lietuvos miesto šeimos švenčių inovacijas tyrusio etnologo Petro Kalniaus nuomone, šeimos papročių ir tradicijų transformacijos pirmiausia pradėjo reikštis apeigų trumpėjimu, paprastėjimu. Iš vienos ar kitos šventės papročių visumos iškrisdavo atskiri elementai, būdavo įtraukiami nauji. Naujadarai paprastai atsirasdavo viename kuriame etnografiniame regione arba mieste ir vėliau staigiai nykdavo arba išplisdavo. Prie paplitimo daug prisidėjo spauda, radijas, televizija (Kalnius 1994, 6). Tenka sutikti ir su sociologės Inijos Trinkūnienės pastebėjimu: nors daugelis Lietuvos gyventojų linkę pozityviai vertinti šventes, tačiau pati šventės esmė daugeliui jau mažai suprantama. Autorės teigimu, miesto terpė nebuvo palanki nei papročių, nei folkloro išlikimui, nes iš kaimo atsinešti gyvensenos ypatumai nebuvo naudingi socializuojantis mieste, atvykusieji ieškojo bendrybių, o skirtumai tapo nebereikalingi (Trinkūnienė 2007, 14). Tačiau autorės

⁵ Tarpukariu Mažojoje Lietuvoje buvo praktikuotas tik vainiko (kai kada apsukto nuometu) metimo simbolinis veiksmas (Šaknys 1996, 86–87).

teiginiai, jog tradicinė kultūra šiais laikais jau retai tiesiogiai perduodama iš kartos į kartą (Trinkūnienė 2007, 14, 17)⁶, prieštarautų mano tyrimų rezultatams. Ypač, jeigu tradiciją suvoksime kaip kintančią ir nuolat atsinaujinančią, ir jeigu nagrinėsime, kaip ji suprantama paties jaunimo. Tai rodo pirmosios lentelės duomenys.

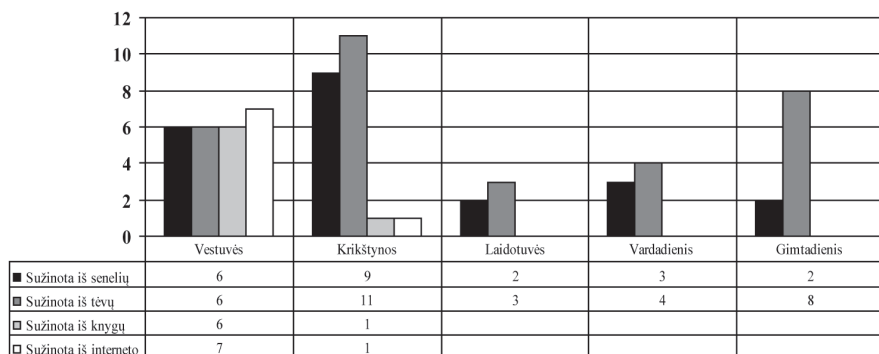
1a pav. Iš senelių, tėvų, knygų, interneto sužinotos švenčių tradicijos

Tyrimo duomenų analizė parodė, kad tarp apklaustųjų dominuoja perimamos Kūčių ir Kalėdų bei Velykų šventimo tradicijos. Retai švenčiamos, dažniausiai iš senelių perimtos, Joninės ir Žolinė. Dažniau, kaip nurodė pateikėjai, švenčiama iš tėvų perimta Naujųjų metų šventė ir iš senelių ir tėvų – Vėlinės. Taip pat jaunimo mėgstama, tačiau dauguma atvejų „susiurta“ Užgavėnių šventimo tradicija.

Jaunimo nuomone, knygos ar internetas kalendorinių švenčių kaitai neturi didesnės reikšmės. Kiek plačiau gilintasi į Kūčių ir Kalėdų bei Užgavėnių šventes. Domėtasi Helovino (iš knygų – 5 atvejai, iš interneto – 6), pagoniškomis (atitinkamai 6 ir 4), lietuvių tautinėmis (2 ir 1) bei užsienio šalių šventėmis (13 ir 3). Tačiau jos neįvardijamos tradicinėmis šventėmis.

Kitokia situacija išryškėjo analizuojant gyvenimo ciklo šventes: vestuvės, krikštynos, vardadienis, gimtadienis ir net šventine tradicija įvardytos laidotuvės. Tyrimas rodo, kad šių dienų kultūroje tradiciškiausia švente laikomos krikštynos. Ypatingas dėmesys skiriamas vestuvių šventės tradicijoms. Žinios apie šią šventę perimamos beveik lygiomis dalimis ne tik iš senelių, tėvų, bet ir iš knygų bei interneto. Išskirtas didesnis domėjis-

⁶ Galima būtų ginčytis ir dėl sąvokos „tradicinė kultūra“, kuri autorės nebuvo plačiau apibrėžta. Mano nuomone, tai nėra visiškas sąvokos „tradicija“ sinonimas.

1b pav. Iš senelių, tėvų, knygų, interneto sužinotos švenčių tradicijos

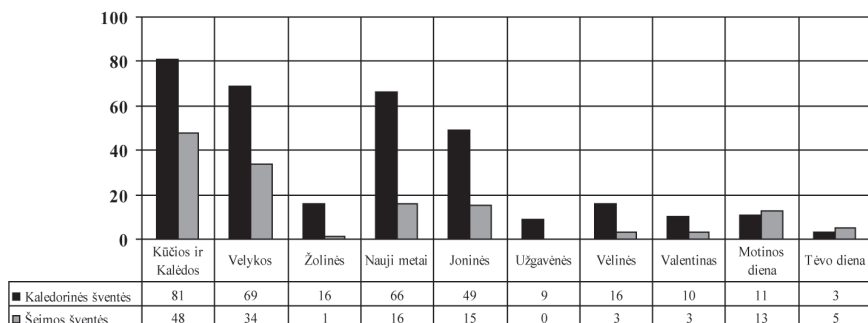
masis šiuolaikinėmis mergvakario ir bernvakario šventimo tradicijomis (iš knygų – 2 ir interneto – 2). Gerokai rečiau pastarąja patirtimi remiamasi palaikant krikštyną, visiškai nesiremiam praktikuojant laidotuvių, vardadienių, gimtadienių šventimo tradicijas. O modernios kultūros įtakoms atviriausia vestuvių šventė. Tai patvirtina ir Rasos Račiūnaitės-Paužuolienės tyrimas. Autorės teigimu, nors šiuolaikiniuose lietuvių vestuvių papročiuose išlieka daugiau tradicinių vestuvių struktūros elementų, tačiau juose pastebėta ir naujoviškų, ateinančių iš Vakarų Europos ir Amerikos. Ypač daug jų užfiksuota šiuolaikiniuose mergvakariuose ir bernvakariuose (Račiūnaitė-Paužuolienė 2012, 182–193). Juose aptinkamos asimiliacijos, kreolizacijos bei modernios tapatybės paieškos (Račiūnaitė-Paužuolienė 2011, 49).

Nors tyrimo metu fiksuotas gyvas prieraišumas iš senelių ir tėvų perimtomis šventimo tradicijoms, tačiau pastebimas jaunimo noras pažinti/perimti/praktikuoti kitų kultūrų tradicijas, pasinaudojant ir tokiais žinių šaltiniais kaip internetas ar knygos.

Švenčiamos kalendorinės ir šeimos šventės

Siekiant atskleisti, kokios šventės pateikėjų nėra suvokiamos kaip tradicinės, apklausos metu buvo prašoma išvardyti visas, kokias pastaruoju metu jie švenčia, kalendorines ir šeimos šventes. Sulaukta įvairių atsakymų.

Tapo akivaizdu, kad daugeliui pateikėjų šeimos šventės nėra gyvenimo ciklo švenčių atitikmuo. Šeimos šventėmis įvardijama ir dalis kalendorinių švenčių. Svarbiausiomis laikomos tradicinės šventės: Kūčios ir Kalėdos,

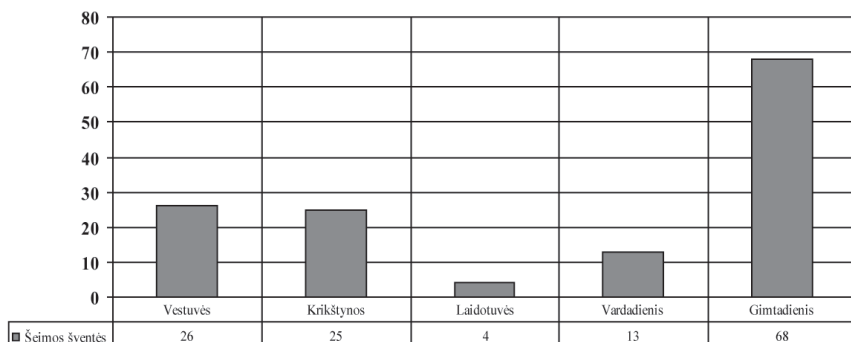

2a pav. Švenčiamos kalendorinės ir šeimos šventės

Velykos, Naujieji metai bei Joninės. Vienintelė šventė, pateikėjų išskirta tik kaip kalendorinė, yra Užgavėnės. Net Vėlinės kartais įvardijamos kaip šeimos šventė. Galima daryti išvadą, kad pastaruoju metu svarbiausias kalendorines šventes, kurių metu susirenka šeimos nariai – seneliai, tėvai ir giminės, linkstama tapatinti su šeimos šventėmis (kaip vestuves, krikštynas). Beveik pusė apklaustųjų tokia švente įvardija Velykas, o daugiau kaip pusė – Kūčias ir Kalėdas. Tai, kad jau sovietmečiu Velykos ir Kalėdos buvo laikomos tradicinėmis šeimos šventėmis, pažymėjo Jonas Mardosa (Mardosa 1988, 65). Tačiau į svarbiausių dabartinių švenčių penketuką įeinantys Naujieji metai ir Joninės šeimos šventėmis vadinamos retai. Nors Motinos ir Tėvo dienos švenčiamos, tačiau nėra įvardijamos kaip tradicinės. Greičiausiai todėl, kad pastarosios neturi gilesnių šaknų. Motinos dieną, Juozo Kudirkos pastebėjimu, buvo nutarta įvesti dar 1929 m. kovo 24 d. vykusiam Lietuvos moterų organizacijos pasitarime (Kudirka 1989, 12). Vėliau buvo įvesta ir Tėvo diena. Tačiau tarpukariu suformuota tradicija sovietmetyje nutrūko ir pradėta gaivinti tik 1988 m. minėto etnologo pastangomis.

Gyvenimo ciklo šventės švenčiamos taip pat gana netolygiai. Akivaizdu, kad tarp šiuolaikinio jaunimo dominuoja gimtadienio šventė. Vardadienis, buvęs populiarus sovietmečiu mieste, sparčiai praranda savo pozicijas⁷. O be krikštynų ir vestuvių, šeimos švente įvardytos laidotuvės

⁷ Turime pažymėti, kad gimtadieniai ir iš dalies – vardadieniai yra gana vėlyvas kultūros reiškinys. Rytų Lietuvoje dar ir tarpukariu kai kur nebuvo nei vieni, nei kiti švenčiami (plačiau žr.: Šaknys 1998, 21, 27). Lietuvoje vardadieniai žinomi jau XIX a. antrojoje pusėje. Gimtadieniai pradėjo plisti XX a. pradžioje ir XX a. antrojoje pusėje tapo populiariesni negu vardadieniai. Ypač didelę reikšmę jie įgijo mieste ir jau 1988–1990 m.

2b pav. Švenčiamos šeimos šventės

rodo gana specifiškai suvokiamą šios šventės reikšmę. Tačiau patvirtina ankstesnę išvadą, kad šeimos šventėmis vadinami tie susiejimai, kuriuose dalyvauja artimi giminės.

Mėgstamiausia šventė

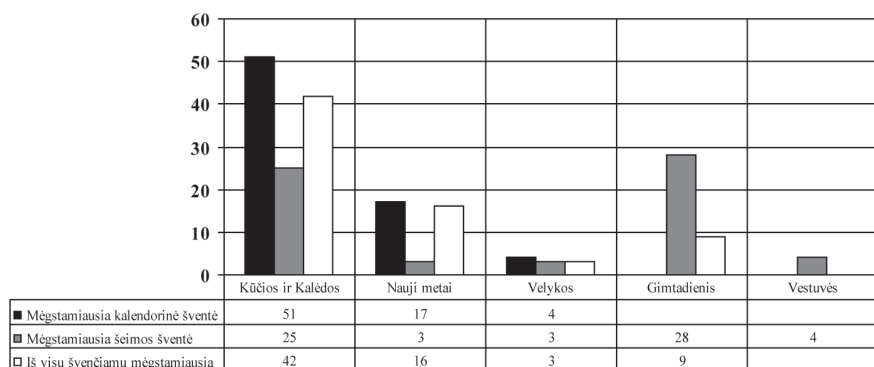
Tradicinei šventei skiriamas dėmesys dar labiau išryškėjo, pateikėjų prašius išskirti iš jų švenčiamų švenčių labiausiai mėgstamas. Pateikėjai išskyrė palyginti nedaug švenčių.

Kaip matome iš lentelės, šiuolaikinis jaunimas svarbiausiomis šventėmis laiko Kūčias ir Kalėdas, taip pat XX a. pradžioje didesnę reikšmę įgijusius Naujuosius metus. Remiantis Žilvyčio Šaknio tyrimu, svarbiausia tarpukario jaunimo šventė Velykos (anksčiau buvo vertinama galimybė po pusantro mėnesio gavėnios pasilinksinti vakarėliuose) (Šaknys 2007, 70)⁸ dabar neturi didesnės reikšmės. Savo svarba ją pranoksta gimtadienio šventė. Kitos šventės – Užgavėnės, Motinos, Nepriklausomybės, Valentino diena – buvo paminėtos tik 1–2 pateikėjų.

Tyrimas parodė, kad XXI a. pradžioje labiausiai ne tik iš kalendorinių, bet ir visų išvardytų mėgstamų švenčių, dominuoja Kūčios ir Kalėdos. Ta-

gimtadieniai švęsti maždaug dukart didesniame šeimų skaičiuje negu vardadieniai (Kalnins 1994, 8). Vardadienis, pasak P. Kalniaus, mažesniuose miestuose buvo populiarus dar prieš kelis dešimtmečius (Kalnins 2008, 519–521). Pastarasis tyrimas patvirtino gimtadienio šventimo dominavimą.

⁸ 1998 ir 1999 m. Pietų ir Šiaurės rytų Lietuvoje atliktų lauko tyrimų duomenimis, 40–49 ir 60–72 metų pateikėjai kaip svarbiausią šventę išskyrė Velykas, o 15–20, 21–30 ir 31–40 metų žinių pateikėjai – Naujuosius metus (Šaknys 2003, 170).

3 pav. Mėgstamiausios šventės

čiau gana mažai vertinamos Velykos. Dažniau švenčiama greičiau moderni negu tradicinė šventė – Naujieji metai. O taip pat vėlyvas etninės kultūros reiškiny – gimtadienis pirmauja gyvenimo ciklo švenčių kategorijoje.

Šventės svarbos kriterijai

Išanalizavus pateikėjų mėgstamiausias šventes, manau, tikslinga panagrinėti ir kas lemia, kad viena šventė tampa labiau mėgstama nei kitos.

Kūčios ir Kalėdos. Šios šventės jaunimo išskirtos kaip labiausiai mėgstamos, o jų išskirtinumui apibūdinti sulaukta daugiausia kriterijų. Bene išsamiausiai juos įvardijo 1990 m. gimusi pateikėja: „Iš visų švenčių man labiausiai patinka Kalėdos, dėl to, kad tai yra šeimos šventė, yra ypatinga atmosfera, visi dalijasi gerumu, skanūs patiekalai, eglutės kvapas, Kalėdų Senelio dvasia. Kalėdoms ruošiamės jau prieš savaitę, puošiam namą, nuperkam eglutę. Tada nuo pat ryto dažniausiai su tėčiu puošiam eglutę, mama tuo tarpu darbuojasi virtuvėje, pakuojame dovanas, visą dieną darbuojamės, vakare puošiam stalą ir laukiam, kol ateis giminės. Tada pradedam laužyti kalėdaičius, valgome, šnekamės, vėliau einame žiūrėti, kas yra po eglute. Tuo šventė nesibaigia, ir einame pas močiutę, kur taip pat sėdam prie stalo ir kartojam tą patį.“ Moteris pabrėžė, kad ši šventė yra ypatinga ne tik jai, bet ir jos šeimos nariams (EF B. 2325, l. 212). Dėl šeimos kartų susijimo ši šventė yra išskirtinė ir 1989 m. gimusiai pateikėjai. Pasak moters, „šventė, kuri man patinka – tai Kūčios, per jas būnu su savo tėvais, broliu, seneliu, tai yra vienintelė šventė, kai susirenka mūsų visa šeima“ (EF B. 2325, l. 40). Taip pat ir 1991 m. gimusiai vilnietei „iš

visų švenčiamų švenčių mėgstamiausios yra Kalėdos, nes susirenka visa šeima. Močiutė visada vaidija (vaidina) Kalėdų Senelį. Sugalvoja įvairių užduočių, kad gautum dovanų“ (EF B. 2325, l. 85). Artimą bendravimą su giminėmis, kaip išskirtinį šios šventės bruožą, nurodė ir 1990 m. gimusi vilnietė, nes Kūčių vakare paprastai ateina giminaičiai iš motinos pusės, o vėliau tradiciškai jie lanko gimines iš tėvo pusės (EF B. 2325, l. 206).

Kalėdų šventės švenčiamos kelias dienas, todėl susitinkama ir su draugais. Pavyzdžiui, 1986 m. gimęs vyras pasakojo, kad „vieną dieną švenčių su šeima, kitą – su draugais prie šventinio stalo“ ir mano, kad tai ne tik puiki proga su visais susitikti, bet ir pasikalbėti artimiau nei įprasta (EF B. 2325, l. 12). Tačiau pateikėjų nurodyti šia proga susitikimo su draugais atvejai yra reti.

Minėtos šventės patinka ir dėl jų metu palaikomų tradicijų. 1990 m. gimusi moteris pasakojo, kad „nepatinka jokia man kalendorinė šventė ir apskritai šventė, nes tam reikia daug pasiruošimo ir nusiteikimo, o aš tam laiko neturiu“. Tačiau paklausta apie mėgstamiausią šeimos šventę teigė, kad „šeimos šventė būtų Kalėdos, tada laikomės tradicijų, susirenkame visa šeima, dedame šieno po stalų, valgome 12 patiekalų“ (EF B. 2325, l. 31). „Viena iš mėgstamiausių mano švenčių yra Kalėdos (greičiausiai pateikėjas turi galvoje Kūčias ir Kalėdas). Per ją su šeima puošiame eglutę, ruošiame valgius, pasidalijame dovanomis“, – teigė 1990 m. gimęs vyras ir pridūrė, kad „šios šventės metu sustipriname šeimos santykius“ (EF B. 2325, l. 7). Jo bendraamžis šventes sieja su Kūčių vakarienės tradicija: kada traukiamas iš po staltiesės šiaudas ir spėliojama apie ištraukusiojo šiaudą gyvenimo trukmę; po Kūčių vakarienės paliekamas maistas nakčiai, tačiau nuo stalo nuimami tik stalo įrankiai, kad vėlės nesusižeistų (EF B. 2325, l. 28). 1985 m. gimusiam pateikėjui šventė išskirtina tuo, kad „gali daug pavalgyti (ant stalo dedama ne mažiau kaip 12 patiekalų) ir ramiai pabūti“ (EF B. 2325, l. 37). O pasak 1978 m. gimusios moters, Kūčios ir Kalėdos „vyksta kaip kasmet“, todėl šios šventės jai labiausiai patinka (EF B. 2325, l. 55).

Nors olandų etnologas Johnas Helsootas gruodžio mėnesį sieja su stresu, būdingu pasirengimui šventėms (Helsloot 2011, 143–157)⁹, daliai vilniečių labiau patinka rengtis nei švęsti. Jiems pasirengimas šventėms yra

⁹ Olandai nemažai dėmesio skiria ne tik Kalėdoms, Naujiesiems metams, bet ir šv. Mikalojaus dienai.

malonus, nes šiame procese dalyvauja visi ar bent dauguma šeimos narių. Pasak 1989 m. gimusio pateikėjo, kuris prioritetą teikia būtent šventės pasirengimui, šis šventės momentas jam yra pats maloniausias (EF B. 2325, l. 25).

Kitas aspektas, ne vienam suteikęs paskatą išskirti šią šventę iš kitų, yra Kalėdų proga teikiamos dovanos. Smagu dovanas ne tik gauti, bet ir jas patiems gaminti ar pirkti kitiems, teigė 1990 m. gimusi moteris (EF B. 2325, l. 165). „Tai šventė, kai vieni kitiems dovanojame ne tik dovanas, bet su jomis ir džiaugsimą“, – mano 1994 m. gimusi vilnietė (EF B. 2325, l. 61).

Sprendžiant iš daugelio atsakymų, Kūčių ir Kalėdų pasirinkimui prioritetas teikiamas todėl, kad šios šventės labiausiai konsoliduoja šeimą. Bendravimas rengiantis šventėms ar vakarienei prie bendro stalo, važiavimas kartu į bažnyčią ir kita, šventes daro išskirtinėmis. Greičiausiai kasdieniame gyvenime pasigesdami gyvo tarpusavio bendravimo (gyvendami kitame mieste ar šalyje) pateikėjai tokius susitikimus yra linkę net romantizuoti ir taip suteikti išskirtinį statusą. Panašių vertinimų sulaukė J. Kuznecovienė, 2005 m. atlikusi tyrimą¹⁰. Daroma išvada, kad daugeliui apklaustųjų šios šventės asocijuojasi su buvimu artimųjų rate Kūčių metu, patirta Kūčių vakaro jaukumo atmosfera, visų šeimos narių dalyvavimu gaminant Kūčių vakarienę, eglutės puošimu ir pan. (Kuznecovienė 2008, 77).

Pažvelgsime, kokie kriterijai lemia kitų, pateiktųjų išskirtų, švenčių pasirinkimą. Viena jų yra *Naujieji metai*, kuri kaip ir Kalėdos įkūnija ribinę perėjimo apeigų (*rites de passage*) simboliką. Tačiau, kaip pažymėjo J. Kudirka, skirtingai nei Kūčios, ji yra visuomeninė, ypač mėgstama jaunimo šventė (Kudirka 1993, 243). Šį teiginį patvirtina ir šis tyrimas. Kūčių ir Kalėdų šventimas daugumai išskirtinis dėl jų metu susiburiančios šeimos, o Naujieji metai reikšmingi buvimu draugų bendrijoje. 1989 m. gimusi vilnietė šią šventę pasirinko todėl, kad jai patinka būti draugų apsuptyje. Pasak moters, „tai metas, kai susirandi naujų (draugų), kvailioji, žaidi, atsipalaiduoji“ (EF B. 2325, l. 40). „Tradiciškai švenčiu draugų rate. Tai mano mėgstamiausia šventė, nes galiu pradėti metus iš naujo, pakeisdamas tai, kas paseno ar nusibodo ar reikalauja atnaujinimų“, – teigė 1990 m. gimęs pateikėjas (EF B. 2325, l. 138). Kai kurie pateikėjai Naujųjų metų šventę išskyrė dėl kasmet rengiamų vis naujų teminių vakarėlių. 1981 m. gimusiai

¹⁰ Tyrimas atliktas taikant pusiau struktūruotą interviu bei anketinę apklausą, informantus parenkant pagal regiono, amžiaus, lyties kriterijus. Šie duomenys nėra plačiau atskleisti.

vilnietei Naujieji metai labiausiai patinka todėl, kad juos „švenčia visas pasaulis, sprogdinami fejerverkai, įsižiebia naujos viltys“ (EF B. 2325, l. 1).

Išskirti *Velykų* svarbos kriterijai artimi Kūčių ir Kalėdų šventėms. 1990 m. gimęs vilnietis, Velykas priskyres šeimos švenčių kategorijai, teigė, kad „tuo metu vyksta kažkoks veiksmas, kuris visus suartina. Per Velykas einame į bažnyčią, daužome kiaušinius, einam juos ridenti, taip pat einam kiaušiniauti, dažniausiai tai daro tik vaikai“ (EF B. 2325, l. 28). Velykų šventės tradicijos – nukrauti stalus valgiais, dažyti kiaušinius, antrąją dieną eiti į svečius, lankyti gimines – yra reikšmingos ir kitiems, šią šventę pasirinkusiems, pateikėjams.

Tik viena 1990 m. gimusi pateikėja nurodė, kad jai labiausiai patinka *Užgavėnės*, motyvuodama, kad „tuo metu gali linksmai praleisti laiką, pasidalyti kūrybinėmis idėjomis darant kaukes. Šios šventės metu keпам blynus bei darom spurgų, taip pat mažieji eina per žmones, sakydami eilėraštuką ir už tai gauna blynų ar saldainių“. Be to, pateikėja su šeima dalyvauja miesto šventėje. Pasak moters, „daromės kaukes, einame žiūrėti, kaip degina Morę ar mušasi kanapis su lašininu“ (EF B. 2325, l. 46).

Keletas pateikėjų pasirinko *Jonines*, kaip ir Naujuosius metus, dėl draugų sambūrio. 1990 m. gimusi pateikėja paprastai švenčia su draugų kompanija prie laužo, ir jos teigimu, „laikomės bent keleto tradicijų, pavyzdžiui, einame ieškoti paparčio žiedo, o drąsesni bando šokinėti per laužą. Joninės vyksta vasaros laiku ir tai gera proga pabūti gamtoje“ (EF B. 2325, l. 22). 1985 m. gimusiam vilniečiui su draugais patinka švęsti Kernavėje, prie laužų ant piliakalnių. Kaip pažymėjo pateikėjas, „ten šokiai, dainos, geras oras“ (EF B. 2325, l. 103). Pažymėtina, jog Joninių šventė daugelyje Lietuvos vietovių XX a. pirmojoje pusėje turėdavo ir šeimyninį pobūdį, kada šeimos nariai ir kaimynai sveikindavo Jonus ir Janinas. Kartais būdavo rengiamos ir vakaronės, į kurias kviesdavosi bendraamžius. Jauni jaunos, vyresni vyresnius (Kudirka 1991, 40). Tačiau panašaus pobūdžio šventė vilniečių pateikėjų neminėta.

Motinos ir *Moters* dienos gali pretenduoti tik į neseną tradiciją: pirmoji, kaip jau minėjome, suformuota XX a. 3 dešimtmetyje, o Sąjūdžio metais atgaivinta; antroji paplito sovietinės okupacijos metais. Šios šventės, pasak jas pasirinkusių pateikėjų, jiems yra išskirtinės šeimos šventės. 1990 m. gimusi pateikėja mano, kad Motinos diena – gražiausia iš visų šeimos švenčių. Jai visada malonu padaryti mamai staigmeną, padėkoti už tai, kad ji

yra (EF B. 2325, l. 183). O 1986 m. gimusiam pateikėjui išskirtinė yra Moters diena, nes jo teigimu, „tą dieną parodau ypatingą dėmesį žmonai, dovanoju gėlių, rūpinuosi ir lepinu“ (EF B. 2325, l. 231).

Šiuolaikinis jaunimas gana dažnai savo mėgstamiausia švente renkasi gimtadienį. Daugumai ji patinka todėl, kad (analogiškai kaip ir Joninės) švenčiama su draugais. 1993 m. gimusiai pateikėjai smagu, kad „atvažiuoja draugų, su kuriais retai mataisi“ (EF B. 2325, l. 216). Tačiau 1989 m. gimusiam vilniečiui gimtadienis svarbus ne tik dėl draugų, bet ir šeimos. Jis mano, kad tai išskirtinė proga visiems kartu pabendrauti (EF B. 2325, l. 52). „Gimtadienis yra viena linksmiausių šeimos švenčių, nes kasmet džiaugiamasi artimų žmonių kompanijoje – bendras stalas, sveikinimai, linkėjimai, dovanos, o paskui pramogos ir žaidimai“, – mano 1989 m. gimusi pateikėja (EF B. 2325, l. 52). Kartais pobūvis keliamas net kelis kartus: šeimoje ir tarp giminių, bendraamžių bendrijoje ir tarp bendradarbių.

Vestuvės iš kitų šeimos švenčių išskyrė 1982 m. gimusi moteris. Jos nuomone, „dabar vis mažiau lieka senųjų papročių, tačiau smagu, kai persirengėliai užsėda stalą ir piršlys su svočia ir pulku turi „išsipirkti“. Gražu, kai jaunųjų tėvai nuo savo židinių uždega jaunosios šeimos židinį, linksmia, kai kitą dieną muzikantai ir vestuvinininkai nori pakarti piršlį, o jaunoji užriša jam rankšluostį ir išgelbėja. Daug yra įvairių papročių šią dieną“ (EF B. 2325, l. 190–191). Tam pritaria ir 1989 m. gimęs pateikėjas teigdamas, kad jam „patinka švęsti „lietuviškai“ – kai šventė trunka 3 dienas, su visais papročiais ir žaidimais“ (EF B. 2325, l. 231).

Tyrimas parodė, kad kriterijai, pagal kuriuos pateikėjai pasirenka labiausiai patinkančią šventę, dažniausiai yra susiję su šeima, rečiau su draugų bendrija. Taip pat pastebėtas akivaizdus prieraišumas šventės kartotinumui bei šventimui. Buvimas kartu konsoliduoja minėtas bendrijas, o individui leidžia pasijusti tos bendrijos neatsiejama dalimi, suteikia bendrumo, saugumo jausmus. Visa tai, pateikėjų suvokimu, įkūnija perduodamą tradiciją.

Remiantis tyrimų rezultatais galima teigti, kad apibūdinant šventės svarbą nebelieka ribos tarp senųjų (Kūčios ir Kalėdos) ir XIX a. – XX a. viduryje susiformavusių švenčių (gimtadienis). Kūčios ir Kalėdos bei gimtadienis daugeliu atvejų įvardijamos ir tradicinėmis, ir daugiausia švenčiamomis bei labiausiai mėgstamomis šventėmis.

Išvados

Tradicijos tyrimas šiuolaikinių kalendorinių ir gyvenimo ciklo švenčių kontekste parodė, kad dauguma jaunų vilniečių Kūčių ir Kalėdų, dažnai ir Velykų, Vėlinių, krikštynų, vestuvių švenčių šventimo tradicijas perima iš senelių ir tėvų. Kalendorinių švenčių kategorijoje daugiausia švenčiamos Kūčios ir Kalėdos, Velykos, Naujieji metai, Joninės. Pirmosios dvi dažniausiai buvo įvardytos ir kaip šeimos šventės. Iš gyvenimo ciklo švenčių dominuoja gimtadienio, keliskart rečiau – vestuvių bei krikštynų šventimas. Labiausiai mėgstamomis šventėmis jaunimo išskirtos Kūčios ir Kalėdos, rečiau – Naujieji metai ir gimtadienis.

Apibendrinant kriterijus, kurie nulemia šventės pasirinkimą, išskiriami susiję su: 1) bendrijos, kurioje švenčiama, pasirinkimu, 2) asmeninių poreikių tenkinimu, 3) šventėms būdingų tradicijų laikymusi. Pateikėjams apibūdinant šventės svarbą nebelieka ribos tarp senųjų ir XIX a. – XX a. viduryje susiformavusių švenčių. Kūčios ir Kalėdos bei gimtadienis dažnai įvardijamos tradicinėmis, daugiausia švenčiamomis bei labiausiai mėgstamomis šventėmis.

Tradiciją jaunimas dažniausiai apibūdina kaip iš kartos į kartą perimtą ir jų pačių praktikuojamą konkrečios šventės šventimą. Tradicinėmis šventėmis vadina tas, kurias (ar bent jų dalis) švenčia su šeima, o ne tarp bendraamžių. Tačiau šis tyrimas parodė, kad jaunimo požiūris į tradiciją, kaip iš kartos į kartą perduodamą vertybę, keičiasi. Nors šiuolaikinis jaunimas prieraišus perimtai tradicijai, suvokia jos vertę ir turi poreikį ją tęsti, tačiau pasilieka galimybę pasirinkti šventę, keisti ar atmesti atskirus jos elementus.

Literatūra

- Andrijauskas 2003 – Antanas Andrijauskas. *Kultūrologijos istorija ir teorija*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla.
- Antonen 2005 – J. Pertti Antonen. Tradition Through Modernity. Postmodernism and the Nation-State in Folklore Scholarship. *Studia Fennica Folkloristika*. Vol. 15. Helsinki: Finnish Literature Society.
- Bell 1997 – Catherine Bell. *Ritual. Perspectives and Dimensions*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Dobrowolski 1987. Kazimierz Dobrowolski. Peasant Traditional Culture, Shanin T. (ed.). *Peasants and Peasant Societies*. Oxford, New York: Basil Blackwell, 261–277.

- Durand 1995 – Jean-Yves Durand. “Traditional Culture” and “Folk Knowledge”: Whither the Dialogue between Western and Post-Soviet Anthropology? *Current Anthropology*. Vol. 36 (2), 326–329.
- Eriksen 2004 – Thomas Hylland Eriksen. *Akimirkos tironija. Greitasis ir lėtas laikas informacijos amžiuje*. Vilnius: Tyto alba.
- Hatanaka 2002 – Sachiko Hatanaka. Tradition in Modern Japan: The Invention of Tradition. *Lietuvos etnologija. Socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, nr. 2 (11), 53–70.
- Helsloot 2011 – John Helsloot. Stress and Ritual. December Family Traditions in the Netherlands Today. *Lietuvos etnologija: praeitis, dabartis ir perspektyvos. Lietuvos etnologija. Socialinės antropologijos ir etnologijos studijos*, nr. 11 (20), 143–157.
- Hobsbawm 1983 – Eric Hobsbawm. Mass-Producing Traditions: Europe, 1870–1914. Editors E. Hobsbawm & T. Ranger. *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press, 263–308.
- Hugoson 2006 – Marlene Hugoson. „Instant Tradition”: The Introduction of the Swedish Easter Tree. *Folklore*. Vol. 117, 75–86.
- Kalnius 1994 – Petras Kalnius. Lietuvos miesto gyventojų šeimos švenčių inovacijos. *Liaudies kultūra*, nr. 4, 6–9.
- Kalnius 2008 – Petras Kalnius. Etnokultūriniai šeimos švenčių pokyčiai dabartinėje miesto šeimoje. Angelė Vyšniauskaitė, Petras Kalnius, Rasa Paukštytė-Šaknienė. *Lietuvių šeima ir papročiai*. Vilnius: Mintis, 515–530.
- Kockel 2006 – Ullrich Kockel. Heritage and Traditions Revisited: Towards the European Ethnology for 21st Century. *Acta Historica Universitatis Klaipedensis XIII. Studia Anthropologica II. Defining region: Socio-Cultural Anthropology and Interdisciplinary Perspectives 1*, 87–100.
- Kudirka 1989 – Juozas Kudirka. *Motinos diena*. Vilnius: Mintis.
- Kudirka 1991 – Juozas Kudirka. *Joninės*. Vilnius: Vizija.
- Kudirka 1993 – Juozas Kudirka. *Lietuviškos Kučios ir Kalėdos*. Vilnius: Vaga.
- Kuznecovienė 2008 – Jolanta Kuznecovienė. Šventės švenčiantis lietuvis: bendruomeniškumo diapazonas. Sud. V. Čiubrinskas, J. Kuznecovienė. *Lietuviškojo identiteto trajektorijos*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas, 75–88.
- Mardosa 1988 – Jonas Mardosa. *Socialistinio Lietuvos kaimo gyventojų dvasinė kultūra*. Vilnius: Mokslas.
- Mardosa 2009 – Jonas Mardosa. *Rytų Lietuvos ir Vakarų Baltarusijos verbos. Liaudiškojo pamaldumo raiška XX a. antrojoje pusėje – XXI a. pradžioje*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla.
- Merkienė 2001 – Irena Regina Merkienė. Kultūrinio teritorinio tapatumo raiška ir tradicijų pavidalai kaimo gyvenime (XIX a. antroji pusė – XX a. pirmoji pusė). *Veliuona*. Vilnius: Versmės, 589–702.
- Paukštytė-Šaknienė 2003 – Rasa Paukštytė-Šaknienė. Liaudies kultūra mieste. Vilniečių krikštynos. *Lituanistica*, nr. 2 (54), 112–125.
- Paukštytė-Šaknienė 2009 – Rasa Paukštytė-Šaknienė. Vaiko gimties socialinio įteisinimo papročiai. Rasa Paukštytė-Šaknienė, Vida Savoniakaitė, Irma Šidiškienė, Žilvytis Šaknys. *Liaudies kultūra. Dzūkijos ir Suvalkijos papročiai*. Ž. Šaknys (sud.) Vilnius: LII leidykla, 17–61.
- Paukštytė-Šaknienė 2012 – Rasa Paukštytė-Šaknienė. Tradicijos sampratos šiuolaikinėje Lietuvoje. *Lituanistica*, nr. 2 (88), 206–217.

- Račiūnaitė-Paužuolienė 2011 – Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė. Tradicijos ir modernumo paralelės bulgarų ir lietuvių vestuvėse. *Res humanitariae IX*, 30–49.
- Račiūnaitė-Paužuolienė 2012 – Rasa Račiūnaitė-Paužuolienė. *Lietuvių šeima vertybių sankirtoje (XX a. – XXI a. pradžia)*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Seymour-Smith 1987 – Charlotte Seymour-Smith. *Macmillan Dictionary of Anthropology*. London and Basingstoke: Macmillan Press LTD.
- Šaknys 1996 – Žilvytis Bernardas Šaknys. *Jaunimo brandos apeigos Lietuvoje XIX a. pabaigoje – XX a. antrojoje pusėje*. Vilnius: Pradai.
- Šaknys 2003 – Žilvytis Šaknys. Jaunimo kalendoriniai papročiai tūkstantmečių sandūroje: tradicijos ir naujovės. *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai*, t. 18, 165–176.
- Šaknys 2007 – Žilvytis Bernardas Šaknys. Jaunimo gyvenimo raiška. *Šiaurės Lietuvos kultūros paveldas. Papročiai*, t. 1, 51–79.
- Šaknys 2008 – Žilvytis Šaknys. Vardadienis ir gimtadienis aukštaičių kultūroje: kartografinis tyrimas. *Gimtasai kraštas. Praeities ir dabarties kultūros metraštis*, nr. 1, 21–27.
- Šidiškienė 2008 – Irma Šidiškienė. Miesto liaudiškosios kultūros kūrimas: vilniečių vestuvės. *Liaudies kultūra*, nr. 4, 28–37.
- Šidiškienė 2009 – Irma Šidiškienė. Kultūrinio tapatumo gairės. Simboliniai veiksmai vestuvėse. *Lietuvos kultūra. Dzūkijos ir Suvalkijos papročiai*. Vilnius: LII leidykla.
- Tomlinson 2002 – John Tomlinson. *Globalizacija ir kultūra*. Vilnius: Mintis.
- Trinkūnienė 2007 – Inija Trinkūnienė. Etninės kultūros išlikimo strategija šiuolaikinėje bendruomenėje: nuo tradicijos iki interpretacijos. *Filosofija. Sociologija*, t. 18 (4), 12–22.
- Znamierowska-Prüfferowa 2009 – Maria Znamierowska-Prüfferowa. *Vilnius, miestas arčiausiai širdies*. Vilnius: Alma littera.

Rasa Paukštytė-Šaknienė

TRADITION IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY CALENDAR AND LIFE CYCLE FESTIVALS

Summary

In the Soviet period of time and after the revival of the Independence (after 1990s) the works of Lithuanian ethnologists contained a conception of a changeable tradition that should not necessarily have been transferred from generation to generation and taken up the young. The research of the conception of a tradition, based on the survey of Vilnius citizens, revealed a rather conservative viewpoint of the youth in the city towards the tradition, i.e. the one which is almost unchangeable and transferred from generation to generation. It would be contrary to the “modern”, “change-

able”, “invented” and “instant” conceptions of the tradition that dominate in scientific researches of Western historians, folklorists and ethnologists. This situation has urged a deeper analysis of tradition choosing a different direction of research – to analyze what constitutes the transmitted or created tradition.

The article is based on the ethnographical material of the fieldwork compiled by the students of Lithuanian University of Educational Sciences in 2011 in accordance with the questionnaire “Tradition in the 21st century” created by the author of the article. The survey was carried out in Vilnius city questioning young people (from 16 to 30 years of age) deliberately. The article aims at the revelation of the youth conception of the tradition in the context of contemporary calendar and life cycle festivals. On the grounds of the semi-structured interview, historical-comparative and typological methods the tasks are the following: To reveal what festival traditions are taken from parents, grandparents and other sources; to outline what festivals are the most important to youth; To indicate the criteria for the motivation of the importance of the festival.

The research of the conception of the tradition in the context of contemporary calendar and life cycle festivals has proved that the majority of Vilnius citizens take over the traditions of the celebration of such festivals as Christmas Eve, Christmas, as well as Easter, All Souls’ Day, baptism and wedding from their grandparents and parents.

It is the festivals belonging to the category of calendar ones, such as Christmas Eve and Christmas, Easter, New Year’s Day, Feast of St. John that are celebrated most of all. The first two were usually indicated as family festivals. The celebration of birthdays, less often weddings and baptism dominate among the life cycle festivals. In fact, the festivals of Christmas Eve and Christmas were distinguished as the most preferable ones, whereas New Year’s Day and a birthday were noted less often.

Generalizing the criteria for the choice of the most favourite festival the following ones may be distinguished: 1) the ones connected with the choice of the community to celebrate with, 2) the ones to meet personal needs, 3) the ones connected with the observance of the traditions of calendar and life cycle festivals. There is no boundary between old and only in 19th – first half of 20th formed festivals. Christmas Eve and Christmas

often are indicated as traditional, celebrated most of all and most important youth holidays.

“The tradition” is usually perceived as a celebration of a particular festival transferred from generation to generation and also practiced by them. Traditional festivals are considered to be the ones, which are celebrated (sometimes partly) together with family members but not with friends. On the other hand, research show, that youth’s attitude to tradition as a value transmitted from generation to generation is changing. Although contemporary youth is affectionate to the festival tradition taken over and also possesses the need for its continuation, but reserves the opportunity to select the festival or to change its elements.